

Copyright © Psychiatria i Psychoterapia

ISSN 1895-3166

Psychiatria i Psychoterapia 2011, Tom 7, Nr 2-3: s.33-35.

Agnieszka Murzyn

RECENZJA KSIĄŻKI DONALDA W. WINNICOTTA „ZABAWA A RZECZYWISTOŚĆ”

Zakład Psychoterapii Szpitala Uniwersyteckiego

Kierownik Zakładu: dr hab. med. Krzysztof Rutkowski

„Zabawa a rzeczywistość” to pierwsze wydanie w języku polskim książki Donalda W. Winnicotta („Playing and reality”). Zbiór jedenastu esejów, przygotowany do publikacji na krótko przed śmiercią Autora w 1971r., jest esencją jego odkryć, dotyczących obiektów i zjawisk przejściowych oraz ich znaczenia zarówno dla dynamiki rozwoju dziecka, jego zdolności do zabawy oraz kreatywności, społecznych zjawisk: kultury, sztuki, filozofii, jak i rozumienia psychopatologii pacjentów i przebiegu procesu terapeutycznego. Eseje powstały w oparciu o artykuły (publikowane w prasie medycznej i psychoanalitycznej) oraz odczyty Donalda Winnicotta w Brytyjskim i Nowojorskim Towarzystwie Psychoanalitycznym na przestrzeni czterdziestu lat jego działalności naukowej i dydaktycznej. Daje to unikalną możliwość prześledzenia rozwoju myśli wybitnego lekarza i psychoanalityka oraz spojrzenia na jego koncepcje z różnych perspektyw, z których każda wydaje się uzupełniać i wzbogacać poprzednie.

Autor lokuje objekty i zjawiska przejściowe (np. ssanie kciuka, rogu kocyka, gaworzenie i wiele innych) w pośrednim obszarze doświadczenia, będącym przestrzenią pomiędzy wewnętrznym światem dziecka (jego pierwotną twórczością), a rzeczywistością zewnętrzną i jej obiektywnym postrzeganiem. Wskazuje na znaczenie przestrzeni pośredniczącej i zawartych w niej zjawisk w przejściu od fuzji z matką do możliwości pozostawania w relacji z obiektem, traktowanym jako zewnętrzny i oddzielny. Podstawowe znaczenie dla tego procesu ma (wystarczająco dobra) umiejętność matki do stworzenia dziecku iluzji, iż kreuje rzeczywistość (doświadczenie magicznej kontroli i wszechmocy) oraz stopniowe, empatyczne i dostrojone do aktualnych możliwości dziecka urealnianie jego doświadczeń. Autor wnikliwie zajmuje się dalszymi losami zjawisk przejściowych w rozwoju jednostki, wskazując, iż zostają one przekształcone w umiejętność zabawy (a następnie w doświadczenia związane z kulturą), będącej warunkiem odkrywania własnego self. Wskazuje

na znaczenie wczesnych, realnych doświadczeń niemowlęcia i dziecka dla możliwości późniejszego twórczego życia i na rolę psychoterapii, jako procesu odkrywania własnej kreatywności pacjenta.

Ciekawe i użyteczne klinicznie jest wzbogacenie teorii relacji z obiektem o aspekt relacyjności poprzez element kobiecy (doświadczenie bycia, odkrycie siebie i wykształcenie wnętrza) i poprzez element męski (poczucie odrębności i dążenia popędowe, zawarte w klasycznej teorii popędów Freuda). Winnicott korzystając z własnych doświadczeń w pracy terapeutycznej, ilustruje następstwa, wynikające z niezintegrowania elementów dziewczęcych/chłopięcych u pacjentów obydwu płci.

Autor zajmuje się także zagadnieniem różnic między relacją z obiektem a użyciem obiektu (o którym mówimy, kiedy dochodzą nowe jakości dotyczące natury obiektu, m.in. fakt, iż musi być on uznawany przez podmiot za część rzeczywistości zewnętrznej). Tak więc pacjent nie jest w stanie korzystać z interpretacji i „używać analityka”, jeżeli nie potrafi umieścić go poza obszarem zjawisk subiektywnych (projekcji). Warunkiem przeprowadzenia pacjenta od relacji z obiektem do możliwości używania obiektu jest przetrwanie jego destrukcyjnych ataków w psychoterapii – dopiero gdy pacjent doświadcza, iż jego obiekt „przeżywa” (i nie podejmuje odwetu), może dostrzec jego obiektywne aspekty i spożytkować („użyć”) go do własnego leczenia.

Osoby pracujące z adolescentami z pewnością docenią rozdział dotyczący potencjału okresu dorastania. Autor wskazuje tam na znaczenie niedojrzałości nastolatka jako istotnego elementu zdrowia na tym etapie rozwoju oraz na negatywne konsekwencje zapraszania adolescentów do zbyt wczesnego wzięcia odpowiedzialności za siebie (co sprawia, iż młody człowiek zbyt wcześnie staje „po drugiej stronie barykady” i buntowanie się traci sens, co zubaża jego naturalny rozwój, odbierając mu szansę na samodzielne sięgnięcie po dorosłą pozycję).

Eseje Donalda Winnicotta zawarte w niniejszej pozycji łączą się w spójną, oryginalną koncepcję – Autor w każdym z rozdziałów wprowadza nowe elementy, dbając jednocześnie o zachowanie logiki wyводу i ilustrację kliniczną prezentowanych tez. Część materiału stanowi wzbogacenie i kontynuację teorii relacji z obiektem Melanie Klein i teorii popędów Zygmunta Freuda, część polemizuje z klasycznymi psychoanalitycznymi tezami. Dzięki zdolności Winnicotta do celnych obserwacji, jasności wypowiedzi i umiejętności integracji elementów różnych teorii, jak i nieustającym wysiłkom szukania pomostów między światem wewnętrznym i zewnętrznym pacjentów, powstała niezwykle ciekawa, wyważona i inspirująca do własnych przemyśleń lektura.

Przejrzysta szata graficzna książki oraz zastosowanie wyróżnień w tekście sprzyjają czytelności przekazu. Warto także zwrócić uwagę na bardzo staranny przekład Anny Czownickiej, z dbałością o oddanie językowych niuansów i merytorycznych aspektów oryginalnej pracy.

Sądzę, że eseje Donalda Winnicotta najbardziej zaintrygują osoby zaangażowane w przyglądanie się zmianom rozwojowym (zarówno związanym z wiekiem, jak i z procesem leczenia), szczególnie w kontekście różnych aspektów styku (czy też ciągłości, jak chciał Winnicott) rzeczywistości zewnętrznej i wewnętrznej pacjentów.

Adres do korespondencji:

Zakład Psychoterapii, ul. Lenartowicza 14, 31-138 Kraków.